

матрицю концентрів, що віднаходить для себе різні форми реалізації, лишаючись незмінною у своїх сутнісних характеристиках, системних і універсальних водночас.

Узагальнюючи аналіз розгортання філософських напрямних та педагогічних стратегій Шевченкового “Кобзаря”, є підстави умотивовано стверджувати, що Шевченків “Буквар” – то феномен, який переріс формат зумовленої контекстом доби педагогічної книги. Дискурсивний простір цієї праці засвідчив появу справді українознавчого Державного стандарту національної освіти, тому він має стати не лише предметом історичного розгляду, а й сучасного осмислення у контексті найактуальніших викликів ХХІ ст.

1. *Шевченко Т.* Лист до Ф.Л.Ткаченка. 4 січня 1861 р. – <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev604.htm>

2. *Шевченко Т.* Лист до М.К.Чалого. 12 січня 1861 р. – <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev604.htm>

ТАРАС ШЕВЧЕНКО – ВІЩУН – БОРЕЦЬ-МУЧЕНИК

ГОНЧАРУК-ЧОЛАЧ Т.В. (м. Тернопіль)

Copyright © 2014

УДК 1(09)4/9

В усі формації, в усі часи Тарас Шевченко був і залишиться актуальним, оскільки для українців він “...не тільки поет, що пише вірші. Шевченко – це співець-чародій, це маг-віщун, як колишній грецький співець Орфей, що своїм чарівливим співом творив світи і володів над світом. Шевченко – це герой, як колишній грецький Прометей, герой, що мечем свого слова і щитом свого серця виборював волю і право української людини. Шевченко ще й мученик – неофіт української правди, що як головна постать поеми “Неофіти” Алкід приніс українській правді в жертву своє багатостраждальне життя самого себе. І тому, що всі народи всіх віків віддавали честь магам – віщунам, борцям-героям і праведникам-мученикам, - наші чола похиляються перед Шевченком, як перед нашим Орфеєм, нашим Прометеєм і нашим Неофітом – Алкідом, наші душі вклоняються Кобзареві- віщуніві-борцю-героєві, праведникові-мученикові” [1, с.77].

До Тараса Шевченка можна звертатися постійно. Його творчість є універсальною, на неї мав вплив універсалізм романтичного світогляду. Хоча його спадщина не являє собою закінченої, оформленої системи (теології, академічної філософії), до яких поет мав упереджене ставлення. У Тараса Шевченка створена “філософія шляху”, а не система. Вона характеризується відсутністю застарілих догм, обрядів. Це є сукупність поглядів, що постійно рухаються у пошуках істини між протилежними твердженнями, спираючись на визначення “непорочних вічних істин”, незмінних законів та цінностей. Усе це створює внутрішню структуру шляху. Це “апофатичний шлях пізнання абсолютної істини методом негації. Апофатичний метод, як і релігія шляху загалом як і філософія шляху (життя), типові як для містичного сприйняття Бога, так і для особистого, безпосереднього сполучення з вищим духовним світом із виявом свого внутрішнього світу (свого серця)” [2, с.27].

Незважаючи на те, що у Тараса Шевченка немає своєї вибудованої системи, однак він охоплює всі складності людського буття: таємниці живих, починаючи від дитини – сиротини, малого хлопчика, який “мов одірвалось од гіллі, одно-однісіньке під тином сидить собі в старій ряднині...” [3, с. 458], через розмірянність підлітка, якому “тринадцятий минало” [4, с. 32], через таємні сльози дівчини Катерини, через юнацьке завзяття молодого віку, таємницю серця старого діда, який сидить біля хатиночки і “бавить хорошее та кучеряве свое маленькое внуца...” [5, с. 231].

Боже слово, що його несли своїм співом поети кобзарі, давало Шевченкові не лише можливість усе знати про своїх земляків, а й можливість жити і творити для українців, боротися за їх права та волю. Він писав:

“Не вмирає душа наша,

Не вмирає воля,

*І неситий не виоре
На дні моря поле.
Не скує душі живої
І слова живого...” [7, с. 253].*

Тарас Шевченко звеличує героїчну славу українця, особливо козацький героїзм і безстрашність, він називає українських козаків своїми синами “сини мої, гайдамаки...” [8, с. 86]. Однак Кобзар не лише оспівує українських героїв. Його особисте життя було прикладом героїзму: “Його дитинство було мужнім, непокірливим змаганням зі злобою мачухи, з такими виховниками як дяк Богорський і його юність була невсипущою боротьбою з обставинами соціальної нерівності за власне звільнення з кріпацтва в поміщика Етгельгардта. У добі зрілості здобув героїську настанову душі, що у ній йому однаково, чи буде він жити в Україні, чи ні, чи хто згадає, чи забуде його в снігу на чужині, а не однаково тільки, що змії люди Україну в огні окраденою збудять...” [1, с. 82].

Тарас Шевченко хвилюючись за долю своєї Батьківщини, несе в собі тягар духовно і політично поневоленої України. Приниження його самого та його рідної землі часто змушує поета болісно сумніватися в істинності моральних ідеалів християнства і часом штовхає до язичницьких моральних імперативів помсти, насильницького викорінення зла тощо. Персоналізм християнства сперечається в особистості Шевченка з соціальними ідеалами політично-правового характеру. І в цій глибинно-екзистенціальній суперечці перемагає то віра в можливості людини, то песимізм. Це поповнює мітотворчість Кобзаря трагічними тонами.

Так само, як і в особистості самого Тараса Григоровича, персоналіст та індивідуаліст, християнин та язичник сперечаються в його багатьох героях. Суперечність персоналізму й соціально активного спрямування розв’язується для Т.Шевченка в націоналізмі. Перемогу національного начала над індивідуалістичним і персоналістським – от що знаменує герой Т.Шевченка. Але саме в цьому загостренні почуття національного, що звертається до всього Всесвіту і звертається до Бога, народжується людська гідність, що виходить за межі буденності. У граничному загостренні почуття національного для поета виявляється глибинна сердечність в епоху несвободи нації [9, с. 199].

Отже, значення життя та творчості Великого сина українського народу, його вплив на формування та розвиток української нації важко оцінити. Його духовна спадщина хвилює кожне небайдуже серце не тільки в Україні, але й у світі (про це свідчить той факт, що найбільше пам’ятників у світі споруджено саме нашому Кобзареві). Хотілося б, щоб Дух Кобзаря став для всіх українців “огнемим словом” у розбудові своєї держави.

1. Кульчицький О. Введення в проблематику сутності філософії // Шлемкевич М. Сутність філософії. – Париж, 1981. – 254с.

2. Поппер К. Сутність суспільства і його вороги. – К: Основи, 1994. – Т.1. – 444 с.

3. Шевченко Т. І досі сниться: під горою // Твори в п’яти томах. – К: Дніпро, 1978. – Т.2. – С. 231.

4. Шевченко Т. Перебенда // Твори в п’яти томах. – К: Дніпро, 1978. – Т.1. – С.70–72.

5. Шевченко Т. Гайдамаки // Твори в п’яти томах. – К: Дніпро, 1978. – Т.1. – С. 86–153.

6. Шевченко Т. Осії. Глава XIV (Подражаніє) // Твори в п’яти томах. – К: Дніпро, 1976. – Т.2. – С. 289–290.

7. Шевченко Т. І золотої, й дорогої // Кобзар. – К.: Дніпро, 1976. – С. 476–479.

8. Шевченко Т. Буває, в неволі іноді згадано // Кобзар. – К.: Дніпро, 1976. – С. 476–479.

9. Хайдеггер М. Феноменологія и трансцендентальная философия ценностей. – К.: CARTEL, 1996. – 116 с.

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК РЕФЛЕКСИВНО-КРЕАТИВНА ФОРМА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

ЗИМОВІН О.І. (м. Харків)

Copyright © 2014

УДК 159.923.2

Людина осмислює власне буття за допомогою різноманітних засобів: науки, релігії, філософії. Проте лише мистецтво дозволяє їй дійсно поринути у сферу створення цінностей. Проблема осмислення та перетворення життєвого шляху стає особливо актуальною в сучасних умовах